



Selected aspects of digital society development

Katowice 2021



SELECTED ASPECTS OF DIGITAL SOCIETY DEVELOPMENT

Edited by Tetyana Nestorenko
and Aleksander Ostenda

Series of monographs
Faculty of Architecture,
Civil Engineering and Applied Arts
University of Technology, Katowice
Monograph 45

Publishing House of University of Technology, Katowice, 2021

Editorial board :

Marek Dziuk – University of Technology, Katowice

Paweł Mikos – University of Technology, Katowice

Tetyana Nestorenko – Professor WST, PhD, Berdyansk State Pedagogical University (Ukraine)

Aleksander Ostenda – Professor WST, PhD, University of Technology, Katowice

Iryna Ostopolets – PhD, Associate Professor, Donbas State Pedagogical University (Ukraine)

Magdalena Wierzbik-Strońska – University of Technology, Katowice

Reviewers :

Nadiya Dubrovina – PhD, CSc, School of Economics and Management
in Public Administration in Bratislava (Slovakia)

Sławomir Śliwa – PhD, the Academy of Management and Administration in Opole

Series of monographs Faculty of Architecture, Civil Engineering and
Applied Arts, University of Technology, Katowice

Monograph · 45

The authors bear full responsible for the text, data, quotations and illustrations

Copyright by University of Technology, Katowice, 2021

ISBN 978 – 83 – 960717 – 1 – 2

Editorial compilation

Publishing House of University of Technology, Katowice

43 Rolna str. 43 40-555 Katowice, Poland

tel. 32 202 50 34, fax: 32 252 28 75

TABLE OF CONTENTS:

Preface	5
Part 1. Social and Humanitarian Aspects of Digital Society Becoming	6
1.1. Socio-cultural consequences of the modern stage of technological development of society	6
1.2. Information discourse of individual health of student youth	12
1.3. Assessment of the pension system`s state in Ukraine in the conditions of its reformation	27
1.4. The role of new actors of international relations in the age of globalization	36
1.5. Formation of a knowledge society at the local level	49
1.6. Conceptual fundamentals of the influence of the media on the information society as a threat to the national security of the country	60
1.7. Creative activity of composers of Drohobych region in the context of development of Ukrainian art	69
Part 2. Psychological and Educational Aspects of the Digital Society Development	74
2.1. The role of medical and educational services in innovation development of economy	74
2.2. Cosmopolitanization and the problem of education in the digital society	81
2.3. Study of educational role of multimodal film texts through linguistic culture prism	89
2.4. Basic mathematical preparation of university students as a ground for the implementation of a modern transdisciplinary approach in higher technical education	98
2.5. Propositive thinking as a determinants of axiologization of the educational process	106
2.6. Research of coping strategies for overcoming stress in servicemen	115
2.7. Formation and development of the information society in the context of significant educational processes and natural accents	121
2.8. Nanotechnologies as a component of educational programs for training specialists in the field of science and technology	131
2.9. Motivational aspect of students' educational activity in the conditions of distance learning	141
2.10. Rationale for the relevance of digital communication in higher education institutions	148
2.11. Criteria for the formation of professional competence of students in a professional educational institution	157
2.12. Distance learning of materials technology in high school using the computer system of free software ILIAS	163

Part 3. Modern Issues of the Digital Economy Development	173
3.1. Information factors in economic systems and business during transition to digital economy	173
3.2. The current state and prospects of advanced reality technology in smart mobile devices	179
3.3. Digital hubs for SMEs in the context smart specialization	191
3.4. The impact of the crisis Covid-2019 on the dynamics of marketing management of the enterprise	197
3.5. Development of predicative analytics as a priority area of business intelligence	209
3.6. Development of efficient business communications in conditions of economy digitalization	218
3.7. Stimulating the development of cooperative logistics of the agri-food market of Ukraine in the conditions of digitalization	226
3.8. The importance of the digital and information economy in the development of modern society	237
3.9. Information systems and technologies in tourism	243
Annotation	249
About the authors	257

2.9. MOTIVATIONAL ASPECT OF STUDENTS' EDUCATIONAL ACTIVITY IN THE CONDITIONS OF DISTANCE LEARNING

2.9. МОТИВАЦІЙНИЙ АСПЕКТ ОСВІТНЬОЇ ДІЯЛЬНОСТІ СТУДЕНТІВ В УМОВАХ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ

Модернізації освітньої системи в Україні підпорядковується сьогодні вимогам ефективності та безпеки. Пандемія COVID-19 спричинила активізацію навчання на відстані. Причому сам факт освітнього процесу в цьому форматі став можливим завдяки розвитку сучасних цифрових технологій. Дистанційна освіта за наявності Інтернету стає зручною та доступною. Вона не вимагає від студента присутності в аудиторії, навчатися можна в зручний час у будь-якій точці земної кулі. При цьому зростає значення методів активного пізнання, самоосвіти, дистанційних навчальних програм, курсів. За таких умов особливо актуальними є стимулювання та мотивація студентів до навчальної діяльності, способи ефективної комунікації між здобувачами вищої освіти та педагогами, а також міжособистісне спілкування всіх учасників освітнього процесу. Всі ці питання сьогодні потребують підвищеної уваги.

Саме поняття «дистанційне навчання» було сформульоване кількома вченими (М. Томпсон, М. Мур, А. Кларк, Д. Кіган) незалежно одне від одного. Спробу поєднати більшість підходів зробив Десмонд Кіган³⁵⁴, який і сформулював характеристики дистанційного навчання: поділ викладача та учня в часі та просторі; використання значної кількості технічних засобів; використання специфічних програм та матеріалів; двостороння комунікація (синхронна й асинхронна) тощо.

Організації навчального процесу в системі дистанційного навчання у вищих закладах вищої освіти присвятили наукові праці І. Г. Блощинський³⁵⁵, Д. М. Бодненко³⁵⁶, Т. М. Десятов³⁵⁷, Н. В. Жевакіна³⁵⁸, О. Г. Кіріленко³⁵⁹, Ю. В. Овод³⁶⁰, О. О. Павленко³⁶¹, О. Петерс³⁶², Б. І. Шуневич³⁶³ та інші.

В Україні права та обов'язки учасників дистанційного освітнього процесу регулюють Закон «Про Національну програму інформатизації» (від 16. 10. 2020 р.)³⁶⁴, Концепція розвитку дистанційної освіти в Україні (від 20. 12. 2000 р.)³⁶⁵, Положення про дистанційне навчання (від 16.10.2020 р.)³⁶⁶, Наказ «Деякі питання організації дистанційного навчання (від 08. 09. 2020 р.)³⁶⁷.

Звісно, дистанційне навчання в умовах пандемії COVID-19 відрізняється від «класичного варіанту» (скажімо, у закладах вищої освіти України тільки постає питання про інститут тьюторів – викладачів-консультантів, які стежать за навчанням студента

³⁵⁴ Desmond Keegan (1990): Foundations of distance education.

³⁵⁵ Блощинський І. Г. (2015): Сутність та зміст поняття «дистанційне навчання» в зарубіжній та вітчизняній науковій літературі.

³⁵⁶ Бодненко Д. М. (2008): Підготовка викладачів вищого навчального закладу до здійснення дистанційного навчання.

³⁵⁷ Десятов Т. М. (2003): Дистанційне навчання в системі неперервної професійної освіти.

³⁵⁸ Жевакіна Н. В. (2009): Педагогічні умови організації дистанційного навчання студентів гуманітарних спеціальностей у педагогічному університеті

³⁵⁹ Кіріленко О. Г. (2008): Педагогічні умови підготовки викладачів вищих технічних навчальних закладів до організації дистанційного навчання.

³⁶⁰ Овод Ю. В. (2012): Підготовка майбутніх соціальних педагогів до професійної діяльності засобами дистанційного навчання.

³⁶¹ Павленко О. О. (2007): Використання дистанційного навчання в вищих навчальних закладах.

³⁶² Peters O. (2010): Distance Education in Transition. Developments and Issues.

³⁶³ Шуневич Б. І. (2005): Дистанційне навчання в системі вищої освіти Європи та Північної Америки.

³⁶⁴ Закон «Про Національну програму інформатизації» (від 16. 10. 2020 р.)

³⁶⁵ Концепція розвитку дистанційної освіти в Україні (від 20. 12. 2000 р.) , Положення про дистанційне навчання (від 16. 10. 2020 р.)

³⁶⁶ Положення про дистанційне навчання (від 16. 10. 2020 р.)

³⁶⁷ Наказ № 1115 від 08. 09. 2020 «Деякі питання щодо організації дистанційного навчання».

індивідуально і підтримують його). Чимало питань довелося вирішувати дуже швидко. І викладачі, і студенти не могли бути готовими в березні 2020 р. до тривалого карантину, раптової зміни великої кількості реалій освітнього процесу. 2020-2021 н. р. українські заклади вищої освіти зустріли більш підготовленими. Майже весь перший семестр Тернопільський Національний педагогічний університет імені Володимира Гнатюка «прожив» у дистанційному форматі. Наше дослідження спрямоване на виявлення рушійних сил освітньої діяльності студентів в умовах дистанційного навчання. Адже саме ефективна мотивація дасть можливість у перспективі організувати освітній процес якісніше. *Метою* статті є аналіз провідних мотивів навчальної діяльності студентів та визначення способів активізувати мотивацію в умовах дистанційної освіти.

У процесі підготовки роботи були використані такі методи: 1) теоретичні (аналіз, синтез, порівняння, узагальнення, абстрагування, класифікація); 2) емпіричні (спостереження, анкетування, аналіз усних відгуків); 3) методи математичної статистики для кількісного аналізу одержаних даних з подальшою їх якісною інтерпретацією та змістовим узагальненням.

Згідно з Наказом Міністерства освіти і науки України № 1115 від 08 .09. 2020, «дистанційне навчання – організація освітнього процесу (за дистанційною формою здобуття освіти або шляхом використання технологій дистанційного навчання в різних формах здобуття освіти) в умовах віддаленості один від одного його учасників та їх як правило опосередкованої взаємодії в освітньому середовищі, яке функціонує на базі сучасних освітніх, інформаційно-комунікаційних (цифрових) технологій»³⁶⁸. Дистанційне навчання в синхронному та асинхронному форматах надає можливість студентам отримувати інформацію з різних джерел, сформувати важливі для майбутньої фахової діяльності вміння та навички, незалежно від соціального статусу, стану здоров'я тощо. Це чудова можливість для них додатково навчитися організовувати самоосвіту, опанувати тайм-менеджмент, реалістично розраховувати свої сили. Однак, для ефективної дистанційної освіти ключове значення має мотивація здобувачів до навчальної діяльності.

Мотивація – «сукупність зовнішніх та внутрішніх рушійних сил, які спонукають людину до діяльності та надають їй спрямованість, яка орієнтована на досягнення певної мети»³⁶⁹. І. О. Зімня³⁷⁰ визначає навчальну мотивацію як окремий вид мотивації, що включена в навчальну діяльність. Отже, мотивацією для студента виступає бажання вчитися заради досягнення не тільки академічної мети, а й для професійного зросту. Одна й та сама навчальна діяльність може здійснюватися з різних мотивів (тобто, вона полімотивована).

У класифікації мотивів навчання виділяють кілька груп:

1. Мотиви, закладені в самій навчальній діяльності (внутрішні мотиви). Вони можуть бути двох видів: а) пов'язані зі змістом діяльності: прагнення пізнати нові факти, оволодіти знаннями, способами дій, проникнути в суть явищ та ін.); б) стосуються самого процесу діяльності (прагнення проявити інтелектуальну активність, міркувати, долати перешкоди в процесі розв'язування задач), тобто особистість захоплює сам процес вирішення, а не тільки його результати. Внутрішні мотиви стосуються відчуттів студента, його інтересів, прагнення отримувати максимальне задоволення від освітнього процесу.

2. Мотиви, пов'язані з тим, що лежить поза навчальною діяльністю, безпосередньо їй не стосуються (зовнішні мотиви). Тут виділяються кілька груп: а) соціальні (корелюють як з офіційним, так і з неофіційним статусом студента в академічній групі та відображають суспільну значущість навчання); б) комунікативні (пов'язані з намаганням особистості до утвердження в колективі); в) професійні (демонструють значущість навчальної діяльності для оволодіння майбутньою професією); г) мотиви самовизначення (розуміння значущості знань для майбутньої професії і постійне самовдосконалення у цьому напрямку);

³⁶⁸ Наказ № 1115 від 08. 09. 2020 «Деякі питання щодо організації дистанційного навчання», с. 1.

³⁶⁹ Бондар Л. В. (2019): Особливості мотивації навчальної діяльності студентів – майбутніх практичних психологів, с. 1.

³⁷⁰ Зімня І. А. (2004): Педагогическая психология.

г) утилітарні (особиста вигода, благополуччя після закінчення вищого навчального закладу); д) вузькоособистісні (прагнення одержати схвалення та позитивні оцінки, бажання бути лідером та зайняти гідне місце в групі); е) негативні (прагнення уникнути прикростей із боку викладачів, батьків). Зовнішні мотиви характеризують ситуацію, коли певна нагорода цінується вище за самі знання; здобувач вищої освіти має на меті отримати стипендію/диплом/бал, а зміст навчальних дисциплін не має великого значення.

У першому випадку ми можемо констатувати, що студент активно залучений у навчальну діяльність, вільно володіє матеріалом і може стати фахівцем високого рівня. У другому – ситуація складніша, адже здобувач вищої освіти не надто зацікавлений сформувати нові вміння та навички. Викладачеві важливо стимулювати внутрішню мотивацію студентів, аби вони відчували, що можуть, досягти мети. Для цього розроблено цілу систему результативних технік мотивування: переконання; викликання інтересу; навіювання; делегування; закріплення позитивного враження тощо. Що стосується третьої групи мотивів, то викладачеві дуже небажано опиратися саме на них, адже стратегія «уникання чогось» не сприяє накопиченню знань і формуванню досвіду майбутньої фахової діяльності.

Таким чином, для успішного здійснення освітньої діяльності в умовах дистанційного навчання студент переважно повинен орієнтуватися на внутрішні мотиви (мотивація пов'язана змістовно з навчальною діяльністю) і тільки частково – на зовнішні. Важливо також, щоб навчальні мотиви були глибоко усвідомлені і стійкі (сила мотиву). Ще одним важливим аспектом є те, наскільки вони реально діють, актуалізуються в поведінці. В умовах «навчання з дому» така мотивація проявляється в старанності, раціональній організації праці, адекватній оцінці власного рівня знань, наполегливості під час вправлянь, які здійснюються без безпосереднього контролю наставника.

Зважаючи на ситуацію з пандемією COVID-19, дистанційне навчання може ще довгий час залишатися однією із провідних форм освітньої діяльності. Для вивчення мотивації навчальної діяльності студентів під час дистанційного навчання у грудні-січні 2020-2021 н. р. на базі факультету філології і журналістики Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка було здійснено *емпіричне дослідження*. Проводилося письмове опитування стосовно дистанційного освітнього процесу впродовж I семестру 2020-2021 навчального року. *Метод анкетування* було обрано як такий, що відображає суб'єктивні погляди та висновки респондентів. В дослідженні взяли участь шістдесят дві особи. Процес створення анкети, вибору запитань, аналізу їхньої доцільності ґрунтувався на таких *критеріях*:

1) зміст запитань охоплював усвідомлені моральні поняття, загальнокультурні та професійно-педагогічні цінності, фахові вимоги до особистості та діяльності майбутніх педагогів, причини їхньої пізнавальної активності;

2) відповіді мали стосуватися не лише мотивів і потреб, але й труднощів і сподівань студентів, стимулювати їх до певних узагальнень власного практичного досвіду дистанційного навчання;

3) передбачалися як відкриті, так і закриті питання, які частково дублювали одне одного (щоб виявити розбіжність у відповідях тої самої людини, якщо вона є, і зменшити таким чином ризик отримання неправдивої інформації).

Основними *показниками* таким чином були:

– розуміння значення навчальної діяльності, хай і в дистанційному форматі, для майбутньої фахової діяльності;

– наявність чіткого усвідомлення недоліків та переваг, які відкрив отриманий досвід дистанційної освіти;

– ставлення до цифрових технологій як необхідного засобу навчання;

– обґрунтованість мотивації студента стосовно його освітньої діяльності;

– дієвість мотивів в умовах дистанційного навчання.

Анкета містила 15 запитань в Google формі, п'ять із них – відкриті, решта 10 – закриті. Запитання стосувалися досвіду респондентів стосовно особливостей дистанційного навчання впродовж I семестру 2020-2021 навчального року, а також мотивації їхньої освітньої діяльності.

Загалом результати анкетування відповідали зафіксованим «в кулуарах» (відгуки з групових чатів, приватного листування, особистих зустрічей в студентському гуртожитку вже у II семестрі) відгукам. Попереднім висновком після опитування стали дві тези: 1) студенти хочуть, щоб їх почули і врахували їхню позицію; 2) здобувачі вищої освіти переважно висловлюються за змішане навчання, яке мало б «взяти все найкраще» від дистанційної та очної форми. Результати анкетування з прикладами оригінальних відповідей відображені нижче.

Для 36% (22 респондентів) дистанційне навчання – це освітній формат, який викликає певні труднощі; для 53% (34 опитаних) – формат, який цілком влаштовує; для 8% (5 студентів) – формат, який категорично не влаштовує. А також, 3% (1 особа) зазначила, що цей формат навчання *«вже набрид і відбиває бажання вчитись»*.

На запитання, які основні переваги дистанційного навчання респонденти відповіли так: 20% (27 респондентів) – багато часу, вільного від пар; 26% (35 опитаних) – додаткові перспективи для самоосвіти; 14% (19 осіб) – можливість проявити особисту ініціативу; 35% (47 студентів) – регулювання власного режиму навантаження. Також, 1,2% (2 респондентів) зазначили, що це *«економія грошей»*, 0,6% (1 людина) – *«можливість навчатись в зручному місці, а не виключно в стінах закладу»*, 1% (1 особа) підкреслює, що *«не бачить переваг»*, 1,2% (2 опитаних) *«знаходишся вдома і проводиш більше часу з сім'єю»*, а також, 0,6% (1 студент) зауважує, що *«можна сидіти в піжамі, завжди є час, щоб поспідати і сплю на годину довше»*.

Недоліками дистанційного навчання 17% (23 респонденти) вважають недостатній особистий контакт з викладачем; 32% (42 особи) – брак спілкування з однокурсниками; 32% (42 опитаних) – надмірне завантаження студента; 16% (20 людей) – недостатнє забезпечення навчального контенту з предмету. 2% (3 респондентів) зазначили, що недоліки відсутні; 1% (1 особа) підкреслює, що *«занадто великий час проведення за моніторами»*; і один, що *«потрібно сидіти біля телефону 24/7, бо в будь-який момент можуть кинути завдання, без попередження заздалегідь. Або ж може бути якась пара чи зустріч»*.

Стосовно інформаційних ресурсів, які використовують викладачі для онлайн-навчання, «перше почесне місце» зайняла платформа ZOOM (98,4% – 61 респондентів). «Друге місце» – Viber (95,2% – 59 опитаних). А «третє місце» розділили між собою платформа MOODLE (93,5% – 58 осіб) та електронна пошта (93,5% – 58 студентів). «Свої голоси» отримали Hangouts (Google) Meet (80,6% – 50 респондентів), та телефон (50% – 31 опитаних). Знайшли своїх прихильників Skype (14,5% – 9 опитаних), Facebook (24,2% – 15 опитаних) та Telegram (29% – 18 опитаних). А от платформу Instagram не використовував ніхто.

До відповідей на запитання «Які з навчальних платформ та засобів комунікації вам подобаються найбільше і чому...» (33 студенти – ZOOM; 20 – Viber та MOODLE; 8 – Hangouts (Google) Meet; 7 – електронна пошта; 3 – Telegram) респонденти додали коментарі. ZOOM та Hangouts (Google) Meet: *«...бо ці платформи є легкими у користуванні»*. «Є можливість транслювати презентації, відеоролики»; *«...можливість навчання максимально наближеного до занять у аудиторіях»*; *«...оскільки є можливість спілкуватись і мати зоровий контакт, краще ніж просто завдання, тому це живе спілкування»*; *«Мінусом Zoom є обмеження в часі»*. Платформа Moodle: *«...зручна у використанні, вміщує теоретичний і практичний матеріали, зручний у використанні»*; *«Доступ до лекцій та планів практичних завдань, оцінювання завдань з коментарями до них»*. Viber: *«...зручне користування чатом»*. Електронна пошта: *«Можливість надсилання великих файлів»*.

50% опитаних (31 респондент) хотіли б, аби дистанційне навчання тривало і далі. Частково хочуть зберегти елементи дистанційної освіти 34% (21 особа). І лише 16% (10 студентів) категорично проти дистанційного навчання.

Стосовно труднощів, з якими довелося стикатися, студенти відповіли так: 39% (24 респонденти) – технічні неполадки, один опитаний зазначив, що *«викладачі не вірять, що дійсно технічні проблеми. Ніяк не вирішити, світло виключають коли хочуть, від мене, можна сказати, це не залежить»*; 19% (12 опитаних) – не було ніяких труднощів; 9% (6 осіб) – відсутність потрібної інформації в інтернет-джерелах. Запропонували таке вирішення проблеми: подавати на лекціях найнеобхідніше, *«а не залишати повністю на самостійне опрацювання»*. Були ще такі коментарі: *«Не вмю себе організувати, великий обсяг роботи, багато часу за екраном (наслідки: проблем із зором та психікою), багато предметів»*; *«Коли ходиш на пари – більша мотивація щось вчити, коли вдома – надто лінь. Поки сама не знаю, як це вирішувати»*; *«Брак зворотнього зв'язку, непорозуміння, певні проблеми через «глуки» мережі і програм»*; *«Немає всіх книжок у електронному вигляді»*; *«Не вистачає контакту з одногрупниками, постійний безлад з паперами. Інколи заважають звуки вдома, бо окрім мене в хаті живуть ще люди»*; *«Більше навантаження ніж на очному»*.

Свої проблеми та труднощі студенти найбільше готові довірити старості групи, так відповіли 88,7% (55 респондентів). 67,7% (42 особи) питають одногрупників. 51,8% (32 студенти) звернуться за допомогою до куратора своєї академічної групи. 43,5% (27 опитаних) питають до когось з викладачів. 12,9% (8 людей) порадяться з друзями (не одногрупниками). 11,3% (7 респондентів) звернуться до батьків. І лише 1,6% (2 особи) будуть шукати вихід з ситуації за допомогою Інтернету.

На запитання *«Чи думали ви про те, щоб взяти академвідпустку на період карантину і повернутися до навчання, коли воно знову відбуватиметься офлайн...»* відповіли так: 82% (52 респондентів) ніколи не думали про академвідпустку, 16% (9 опитаних) іноді задумуються про це, коли стає по справжньому складно, 2% (1 особа) задумувалась про академічну відпустку, але ніхто не планує так і зробити (додаток 3).

«Незаплановані вихідні» влаштовували собі далеко не всі опитані. 54,8% (34 респонденти) категорично зазначили *«Ні»*. 30,6% (19 опитаних) – іноді, коли ставало по справжньому складно. 12,9% (8 осіб) робили це, коли не мали відповідного настрою. І 1,6% (2 студентів) – часто.

Найбільшу відразу у процесі дистанційного навчання у студентів викликали відеоконференції з викладачами – 64,5% (40 осіб); обговорення в чаті – 22,8% (14 осіб); самостійні письмові роботи – 21% (13 осіб); онлайн-тестування – 27,4% (17 осіб). Були такі коментарі: *«В загальному, до усіх видів ставлюсь однаково лояльно»*, *«Ніби все подобається. Бали ж потрібно набирати, а без того, що перераховано вище цього не зробити»*.

Неприйняття певних видів діяльності студенти аргументують по-різному. Для 46% (42 опитаних) окремі види освітньої діяльності викликають тривогу, невпевненість, важче даються. Для 27% (25 опитаних) при певних видах роботи складніше зосередитися. Для 12% (11 опитаних) просто не подобається дистанційне навчання загалом. І 13% (12 опитаних) не задумуються над поясненнями. Також наявні і такі коментарі: *«залежить від настрою»*, *«Іноді просто не хватає часу на виконання онлайн-тесту. Тоді виникає паніка і результат не дуже хороший»*.

Неоднозначним було запитання *«Яку пораду ви-теперішній могли б дати собі-минулому перед початком карантину стосовно дистанційного навчання?»*. Суть більшості відповідей зводилася до раціонального планування та активного відпочинку. Однак, були і цікавіші варіанти: *«Цінувати кожен момент проведений в університеті з одногрупниками та викладачами»*; *«Відразу шукай роботу»*; *«Не підписуватися на це»*; *«Полюби дистанційне»*; *«Бери усі книги з бібліотеки, бо в Інтернеті досить мало інформації»*; *«Розслабитися і відноситися до труднощів легше»*; *«Не переживати, спочатку будене легко, але ти звикнеш»*; *«Менше нервуватись, хвилюватись, далі працювати»*; *«Намагайся*

не засиджуватися допізна, щоб в майбутньому не поміняти день і ніч місяцями»; «Не поступати в ТНПУ»; «Підключи нормальний Інтернет». Четверо проігнорували запитання.

Сам процес анкетування виявився дуже цікавим для його учасників. Частина з них відверто висловлювали свою позицію в розмовах та приватному листуванні: «Нарешті мене почують, нарешті я можу висловити свою думку. А раптом дійсно допоможе...». Виявлено кілька груп труднощів, які виникли у студентів в процесі дистанційного навчання: втома від сидіння перед монітором, нестача соціальної взаємодії, перевантаження завданнями, технічні проблеми. Загалом учасники опитування назвали дистанційну форму освіти «виходом тільки на час пандемії, доречним на короткий термін або ж у поєднанні з очною».

Освітній процес у дистанційній формі передбачає використання цифрових технологій для комунікування, навчання та соціальної взаємодії в умовах віддаленості один від одного його учасників. При цьому зростає роль мотивації освітньої діяльності студентів. І саме поєднання внутрішніх (інтерес до процесу здобуття знань, професійне вдосконалення) та зовнішніх (диплом, престижна робота, визнання, статус) мотивів сприяє активній залученості в навчальну діяльність.

Результати емпіричного дослідження дають можливість стверджувати, що в умовах дистанційної освіти переважають зовнішні мотиви, а саме: соціальні, комунікативні, професійні та мотиви самовизначення. Респонденти виділили такі переваги дистанційного навчання: самореалізація та саморозвиток; багато вільного часу; економія грошей, сил та часу; здоровий сон та збалансоване харчування; поєднання навчання з роботою; більше часу на виконання завдань; регулювання власного режиму; можливість навчатися з дому. Найчастіше йшлося про такі труднощі: технічні неполадки – вони зайняли провідне місце; відсутність інформації в Інтернет-джерелах: багато часу за екраном; відсутність живої комунікації.

Для підвищення мотивації студента під час дистанційного навчання, найбільше значення має відповідна діяльність викладача і застосування ефективної платформи, яка буде насичений структурованими курсами та завданнями, а також передбачатиме різні способи комунікативної взаємодії між здобувачами вищої освіти та викладачами. Педагогам необхідно: використовувати сучасні методики та технології викладання; забезпечувати студентам позитивні стимули (повідомляти додаткову інформацію, яка може викликати інтерес, хвалити за вагомі та менш значні досягнення, наголошувати на перспективі практичного застосування отриманих знань в подальшій фаховій діяльності, запроваджувати невеликі «бонуси» за виконання творчих додаткових завдань тощо); дотримуватися принципів академічної доброчесності, оцінювати об'єктивно.

Перспективи подальших наукових розробок доволі широкі: експериментальні дослідження способів підвищення рівня мотивації освітньої діяльності у період дистанційного навчання; вивчення комунікативної складової навчального процесу в дистанційних умовах.

Література

1. Блощинський І. Г. Сутність та зміст поняття «дистанційне навчання» в зарубіжній та вітчизняній науковій літературі. *Вісник Національної академії Державної прикордонної служби України*. Педагогічні науки. Випуск 3. 2015. URL: file:///C:/Users/Admin/AppData/Local/Temp/Vnadps_2015_3_4.pdf.
2. Бодненко Д. М. Підготовка викладачів вищого навчального закладу до здійснення дистанційного навчання: дис... канд. пед. наук: 13.00.04. Державний вищий навчальний заклад «Університет менеджменту освіти» АПН України. К., 2008. 256 с.
3. Бондар Л. В. Особливості мотивації навчальної діяльності студентів – майбутніх практичних психологів. URL: [http://jrnл.nau.edu.ua/index.php/VisnikPP/article/viewFile/12459/16832](http://jrnل.nau.edu.ua/index.php/VisnikPP/article/viewFile/12459/16832).
4. Десятов Т. М. Дистанційне навчання в системі неперервної професійної освіти. *Педагогіка і психологія*. 2003. № 1. С. 75-80.

5. Жевакіна Н. В. Педагогічні умови організації дистанційного навчання студентів гуманітарних спеціальностей у педагогічному університеті: дис... канд. пед. наук: 13.00.04. Луганський національний університет імені Тараса Шевченка. Луганськ, 2009. 271с.
6. Закон «Про Національну програму інформатизації». *Верховна Рада України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/74/98-%D0%B2%D1%80#Text>.
7. Зимняя И. А. Педагогическая психология. М.: Логос, 2004. 384 с.
8. Кіріленко О. Г. Педагогічні умови підготовки викладачів вищих технічних навчальних закладів до організації дистанційного навчання: дис... канд. пед. наук: 13.00.04 / Харк. нац. пед. ун-т ім. Г. С. Сковороди. Х., 2008. 240 с.
9. Концепція розвитку дистанційної освіти в Україні. URL: <http://www.osvita.org.ua/distance/pravo/00.html>.
10. Наказ № 1115 від 08. 09. 2020 «Деякі питання щодо організації дистанційного навчання». URL: http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/RE35224.html.
11. Овод Ю. В. Підготовка майбутніх соціальних педагогів до професійної діяльності засобами дистанційного навчання: дисертація канд. пед. наук: 13.00.04 : Хмельниц. нац. ун-т. Хмельницький, 2012. 200 с.
12. Павленко О. О. Використання дистанційного навчання в вищих навчальних закладах. *Вісник національного технічного університету «Київський політехнічний університет»*. Філософія. Психологія. Педагогіка. Київ, 2007. № 3 (21), [ч. 1]. С. 78-85. URL: http://novyn.kpi.ua/2007-3-2/16_Pavlenko.pdf.
13. Положення про дистанційне навчання. *Верховна Рада України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0703-13#Text>.
14. Шуневич Б. І. Дистанційне навчання в системі вищої освіти Європи та Північної Америки: монографія. К.: Київський ун-т, 2005. 365 с.
15. Desmond Keegan. Foundations of distance education. 2nd.ed., 1990., London, p. 215. URL: <http://www.osvita.org.ua/distance/intro/>.
16. Peters O. Distance Education in Transition. Developments and Issues. (5. revised, extended and updated edition). 2010. 286 pp. URL: [asfvolume5_5_ebook.pdf](http://www.osvita.org.ua/distance/intro/).

2.4. Tetiana Yarkho – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor, Kharkiv National Automobile and Highway University, Kharkiv, Ukraine

Tatyana Emelyanova – PhD of Physical and Mathematical Sciences, Associate Professor, Kharkiv National Automobile and Highway University, Kharkiv, Ukraine

Dmytro Legeyda – Doctor of Pedagogical Sciences, Associate Professor, Kharkiv National University of Construction and Architecture, Kharkiv, Ukraine

2.5. Nelly Bondarenko – PhD of Pedagogical Sciences, Senior Research Fellow, Institute of Pedagogy of the NAES of Ukraine, Kyiv, Ukraine

Serhii Kosianchuk – PhD of Pedagogical Sciences, Methodist, Kyiv Gymnasium of Oriental Languages № 1, Kyiv, Ukraine

2.6. Viktoriia Bukina – Student, Kremenchuk Mykhailo Ostrohradskyi National University, Kremenchuk, Ukraine

Ruslana Bilous – PhD in Psychology, Associate Professor, Kremenchuk Mykhailo Ostrohradskyi National University, Kremenchuk, Ukraine

2.7. Alina Martin – PhD of Pedagogical Sciences, Associate Professor, Volodymyr Vynnychenko Central Ukrainian State Pedagogical University, Kropyvnytskyi, Ukraine

2.8. Olexandr Piminov – Doctor of Pharmaceutical Science, Professor, Institute for Advanced Training of Pharmacy Specialists of the National University of Pharmacy, Kharkiv, Ukraine

Lyudmila Shulga – Doctor of Pharmaceutical Science, Professor, Institute for Advanced Training of Pharmacy Specialists of the National University of Pharmacy, Kharkiv, Ukraine

Svitlana Rolik-Attia – PhD of Pharmaceutical Science, Associate Professor, Institute for Advanced Training of Pharmacy Specialists of the National University of Pharmacy, Kharkiv, Ukraine

Nina Domar – PhD of Pharmaceutical Science, Senior Lecturer, Institute for Advanced Training of Pharmacy Specialists of the National University of Pharmacy, Kharkiv, Ukraine

Svitlana Ogar – PhD of Pharmaceutical Science, Associate Professor, Institute for Advanced Training of Pharmacy Specialists of the National University of Pharmacy, Kharkiv, Ukraine

2.9. Nadiia Senovska – PhD of Pedagogical Sciences, Associate Professor, Ternopil Volodymyr Hnatyuk National Pedagogical University, Ternopil, Ukraine

Yana Naumovych – Student, Ternopil Volodymyr Hnatyuk National Pedagogical University, Ternopil, Ukraine

2.10. Yuliya Synytsina – PhD of Technical Sciences, Associate Professor, Dnipropetrovs'k State University of Internal Affairs, Dnipro, Ukraine

Olga Stanina – PhD of Technical Sciences, Associate Professor, Dnipropetrovs'k State University of Internal Affairs, Dnipro, Ukraine

2.11. Leonid Tsubov – PhD in History, Associate Professor, Lviv Polytechnic National University, Lviv, Ukraine

Oksana Kalinska – PhD of Pedagogical Sciences, Associate Professor, Private institution of higher education «IT Step University», Institute of Entrepreneurship and Advanced Technologies Lviv Polytechnic National University, Lviv, Ukraine